

Posudek diplomové práce

Klára Fejtová: Kdo je ponížen, bude povýšen: sociální dynamika hierarchického vzestupu v československé a české armádě

Vedoucí: Tomáš Ryška, PhD.

Konzultant: Tomáš Samek, M.A.

Diplomová práce Kláry Fejtové porovnává postoje vojáků k naší armádě před její profesionalizací a po ní, přičemž se snaží přiblížit jejich zážitkovým světům, seč to autorce její status (daný odlišným genderem, věkem a postavením civilistky) umožňuje. Už toto úvodní nastavení ukazuje několikanásobnou vzdálenost výzkumnice od zkoumané sociální reality a jisté riziko pohledu extrémního *othering* vůči těm, k nimž se má co nejvíc přiblížit. V tomto poměrně nelehkém úkolu - stíženém ještě institučními překážkami, neboť účastnit se života v armádě a nebýt jejím zaměstnancem není lehké - jí pomáhají tři vydatní pomocníci:

Prvním je její osobnost. Autorku charakterizuje jednak to, že raději tráví čas v mužských než ženských kolektivech, jednak a především dlouhodobý zájem o věc - obrovská chuť poznat vojenský svět všem překážkám navzdory; chuť, jež je jí dána od raného mládí, kdy se chtěla stát profesionální vojákyní.

Druhým pomocníkem je její rodina: matka je civilní sice, přesto však zaměstnankyní Armády České republiky. Paradoxně právě rodiče Kláře brání v uskutečnění jejího mladistvého snu stát se vojákyní. Přesto rodinné zázemí není zcela vzdáleno prostředí, do něhož se autorka snaží proniknout.

Třetím pomocníkem je její reflexivita: na nejlepších místech práce vidíme, že se např. vzpomínky vojáků na někdejší armádu snaží kriticky reflektovat prizmatem tzv. studií paměti (*Halbwachs* etc.), která představuje jako jeden z teoretických rámců, jímž se snaží uchopit výpovědi svých informátorů. Bohužel se jí tohle překlápení teorie do interpretační praxe daří jen několika místech, na řadě jiných jsou její logické vývody poněkud nekritické v tom, jak snadno přejímají jisté inherentní ideologické

rámce, jichž si zjevně autorka sama není vědoma. Reflexivita je tedy pomocníkem ambivalentním: tam, kde se autorce daří být reflexivní, jí pomáhá, na jiných místech ji naopak zrazuje.

Oceňuji autorčinu poctivost tam, kde sama přiznává, že je místy až příliš ve vleku interpretací těch, s nimiž vedla rozhovory, aniž mohla jejich výpovědi porovnat s tím, co by zažila na vlastní kůži v armádě, kdyby se jí podařilo do ní proniknout ve větší míře (např. str. 46-48). Pasáže, kde popisuje svou snahu dostat se do terénu víc jako účastnice než jako pouhá osoba vedoucí rozhovory, považuji za antropologicky hodnotné svědectví: i ztroskotání v přístupu do terénu, je-li reflektováno, se stává cenným poznatkem. O míře opravdovosti autorčiny snahy dostat se do vojska svědčí i to, že se nakonec rozhodla seriózně přihlásit do náboru pro českou armádu. Celá kapitola *4.1.2.1 Vstup do armády*, která líčí autorčiny peripetie v její snaze o to dobýt kafkovský zámek Armády České republiky, je pozoruhodná.

Autorce bych vytýkal jistou nekritičnost, s níž přejímá základní ideologické schéma dominující naší době (např. komunismus jako doba nesvobody versus demokracie jako doba svobody): následkem této nekritičnosti nejsou její závěry, v nichž se snaží odpovědět na výzkumné otázky, nijak překvapivé. Tím neříkám, že nejsou hodnotné. Ale určitě by stálo za to analyticky pojednat třeba posuny v pocitech svobody mluvit o armádě tehdy (informátoři neměli potíží kritizovat) a dnes (profesionální vojáci jsou výrazně disciplinovanější a často se bojí kritizovat svého zaměstnavatele): interakční dynamika konverzací jako by v tomto bodu poněkud nabourávala oficiální makroschéma *dřívější nesvoboda versus dnešní svoboda*. Tady by se dala ukazovat relativnost různých typů moci a governmentality, neboť skutečnost není vždy tak simplexní, jak se ideologicky tváří. Tato dimenze by si zasloužila důkladnější rozbor, leč zůstala z větší části nevyužita - mimo jiné proto, že autorka nekonzultovala průběžně.

Jazyková úroveň je slušná, i formálně text vesměs splňuje předpoklady kladené na diplomovou práci. Některé pasáže, jak jsem se již zmínil výše, jsou hodnotné antropologicky v míře, jež není běžná. Vzhledem k průměrné úrovni odevzdávaných absolvenstkých prací mohu diplomovou práci Kláry Fejtové **doporučit k obhajobě a navrhnout pro ni známku jedna minus.**

V Praze 7. 8. 2014